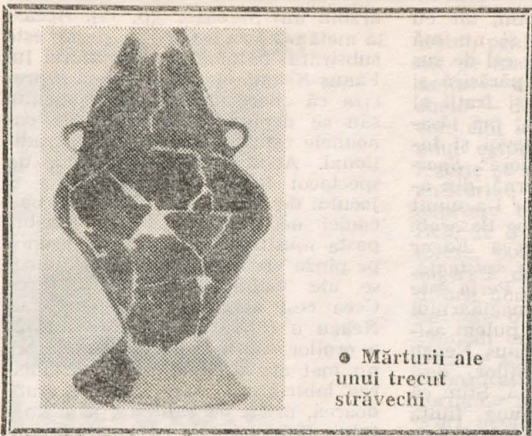

● Mărturie ale
unui trecut
străvechi

Dind, în mod firesc, atenția cuvenită studierii fondului traco-geto-dacic ca element de bază, fundamental, al procesului de etnogeneza a românilor, precum și epocii stăpînirii romane asupra unei părți a pămîntului dacic, cînd a avut loc, în esență, procesul împletirii celor două civilizații, simbioza daco-română, accentul s-a pus în ultimele decenii, pe cunoașterea realităților etno-culturale și proceselor socio-economice din perioada de după retragerea stăpînirii romane, perioadă în care s-a încheiat procesul etnogenezei și a început afirmarea în istorie a poporului român. Efortul pentru sporirea bazei documentare a fost însoțit de orientarea justă, științifică, a cercetărilor în sensul studierii în primul rînd a fondului băstinaș, impunîndu-se concepția continuității în sensul cel mai larg. În acest context atenția s-a îndreptat spre procesele de evoluție internă, spre evidențierea permanentelor legături cu romanitatea sud-dunăreană, cu lumea și civilizația romano-bizantină și respectiv bizantină, fără a se neglija nici realitatea și nici importanța relativă a elementelor etnice alogene. În felul acesta în prim planul istoriei veacurilor IV—IX, din spațiul carpato-dunărean-pontic, au apărut autohtonii, „oamenii pămîntului”, fenomenul migrațiilor și consecințele sale de ordin etno-cultural fiind redus la proporțiile sale reale.

Rezultatele obținute prin cercetările efectuate pe zeci de șantieri arheologice, răspindite pe tot întinsul țării, au făcut posibilă acumularea unei bogate documentații, și pe această bază rescrierea riguros științifică, a unui capitol fundamental al istoriei noastre naționale, respectiv capitolul privind etnogeneza românilor. Cercetările arheologice, sistematice și de mare amploare, de la Bratei, Poian, Sălașuri, Comana de Jos, Sighișoara, Alba-Iulia, Biharia etc., din Transilvania; de la Gornea, Ildia, Timișoara, Vladimirescu-Arad etc. din Banat, precum și cele de la Sucidava, Locusteni, Obîrșia-Nouă etc. din Oltenia și de la Budureasca, Dridu, Dulceanca, București, Sărata Monteoru, din Muntenia, sau cele de la Piatra Freacă, Constanța, Mangalia, Capidava etc., din Dobrogea și cele de la Suceava, Iași, Birlad-Valea Seacă, Cos-

țișă-Mănoaia, Botoșana, Bacău, Do-dești, Lozna, Fundu-Herții, Cîmpineanca etc., din Moldova, au permis cunoașterea în tot mai mare măsură a epocii secolelor IV—IX, epocă în care s-a încheiat procesul etnogenezei românilor (sec. IV—VIII) și a început afirmarea culturii și respectiv populației vechi românești (din sec. VIII—IX înainte).

În ansamblul cercetărilor privind încheierea procesului de formare a poporului român și a continuității sale, se înscriu și cercetările arheologice efectuate de noi, în ultimii ani, în așezările de la Davideni și Izvoare-Bahna, din județul Neamț, precum și la Ștefan cel Mare, județul Bacău.

Cercetările arheologice efectuate, în cele trei localități menționate, au avut drept rezultat dezvelirea unor întinse așezări, în speță a unor sate din a doua jumătate a mileniului I e.n., respectiv la Davideni un sat datînd, în mare, din secolele VI—VII, din care au fost dezvelite 30 de locuințe, la Ștefan cel Mare o așezare din secolele VI—VII, din care s-au cercetat, pînă acum, 10 locuințe, iar la Izvoare-Bahna o așezare cu două niveluri de locuire, unul din secolele VI—VII, din care s-au dezvelit 9 locuințe, continuat, imediat în timp, de un sat vechi românesc, din secolele VIII—IX, care cuprindea 22 de locuințe. Precizînd că de fapt începuturile așezărilor de la Davideni și Ștefan cel Mare pot fi situate încă spre sfîrșitul secolului al V-lea e.n., că viața umană a continuat, aici, pînă în primele decenii ale secolului al VII-lea, că cercetările în aceste două importante situri arheologice sînt în curs de desfășurare și că în așezarea de la Izvoare-Bahna din secolele VI—IX, săpăturile arheologice s-au încheiat, putem afirma că rezultatele cercetărilor din aceste trei așezări, oferă o importantă bază documentară pentru cunoașterea culturii materiale și spirituale, a realităților etno-culturale, din spațiul est-carpatic al României, în epoca încheierii etnogenezei și începuturilor afirmării românilor în istorie. În primul rînd, cercetările din cele trei așezări au evidențiat prezența unor comunități autohtone, stabile, care se ocupau cu cultivarea pămîntului, creșterea bovinelor, ovicaprinelor, porcinelor și păsărilor do-

mestice; cu practicarea a numeroase meșteșuguri, de la cele casnice, legate de prelucrarea lînii, pieilor, confecționarea ceramicii etc., pînă la cele avînd drept obiect prelucrarea lemnului, a pietrei și metalelor. Deosebit de importante sînt dovezile de extragere și prelucrarea fierului (cuptoare de redus minereul, lupe și zgură din fier etc.). Aceste dovezi, alături de cele privind practicarea agriculturii și creșterea unor animale precum porcul domestic și găina domestică, specii incompatibile cu nomadismul, se constituie în argumente importante ale autohtoniei acestei populații.

Importante descoperiri arheologice atestă permanentele legături cu lumea și civilizația bizantină. Este vorba de obiecte de factură sau influență bizantină, mergînd de la podaoabe (fibule, cercei etc.), pînă la obiecte de cult ce atestă răspîndirea creștinismului în masa populației autohtone. Din acest punct de vedere deosebit de importante sînt tiparul pentru confecționat cruciulițe și cruciulița de bronz de la Davideni — prima de acest fel din Moldova —, precum și numeroase vase avînd imprimate semnul crucii, descoperite la Davideni și Ștefan cel Mare.

Materialele arheologice descoperite în cele trei așezări arată că alături de autohtoni sînt prezenți, din a doua jumătate a sec. al VI-lea, și slavii. Este vorba de mici grupuri de slavi desprînse din triburile aflate în migrație spre Dunărea de Jos. Aceste enclave slave s-au așezat alături de autohtoni, sfîrșind prin a fi asimilați de aceștia.

Rezultatele cercetărilor arheologice din cele trei așezări din zona subcarpatică a Moldovei — o străveche vatră de civilizație autohtonă — se încadrează în fapt organic și îmbogățesc ansamblul documentației obținute prin investigațiile din numeroasele așezări, amintite la începutul acestui articol, răspindite pe tot teritoriul țării noastre. Toate aceste rezultate — în care repetăm se înscriu organic și cele din așezările de la Davideni, Izvoare-Bahna și Ștefan cel Mare — evidențiază, în primul rînd, prezența în veacurile IV—IX, în tot spațiul carpato-danubiano-pontic, a unei puternice pinze de populație autohtonă, romanică în se-

Noi cercetări arheologice privind

Etnogeneza și continuitatea românilor

procesului de formare a poporului român, al permanenței sale în aria vechii Dacii, cercetarea istorico-arheologică, din ultimele decenii, și-a concentrat eforturile spre acumularea unei bogate documentații științifice care a pus tot mai pregnant în evidență originea daco-romană și continuitatea românilor ca elemente definitorii ale devenirii noastre istorice.

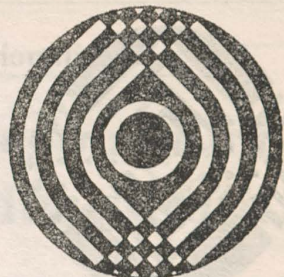
celele IV—VII și vechi românească din secolele VIII—IX încoace. Această populație avea structuri socio-economice proprii, fiind organizată în obști teritoriale sau obști sătești, adevărate „romani populare”, despre care vorbea marele istoric N. Iorga.

Nicăieri în spațiul vechii Dacii, și în nici una din etapele epocii secolelor IV—IX, ca și în vremurile următoare, nu se constată „viduri demografice”. Numai ignorînd și mistificînd realitățile arheologice, concluziile științifice la care s-a ajuns, unii istorici străini, certați cu adevărul, reactualizează idei și teze cu iz răslerian, teze ce neagă continuitatea autohtonă, romanică și apoi vechi românească, vorbind de „viduri demografice” în anume zone și anume timpuri, exagerarea rolului unor populații în migrație asupra evoluției tabloului istoric și etno-cultural din spațiul vechii Dacii. Nici goții, nici hunii, gepizii sau avarii, și nici chiar slavii, nu s-au așezat în masă pe teritoriul Daciei, ei constituind doar o pătură discontinuă în raport cu pinza populației autohtone. Migratorii, exercitînd, în regiunile noastre doar o dominație nominală, nu au distrus și nici nu au dislocat populația locală, împingînd-o la munte, predestinînd-o la izolare și claustrare. Cercetările de la Davideni, Ștefan cel Mare și Izvoare-Bahna, precum și cele de la Bratei și Sighișoara din Transilvania, sau de la Budureasca din Muntenia, au dovedit că, chiar dacă a existat o oarecare mobilitate a comunităților autohtone în epoca migrațiilor, această mobilitate s-a circumscriș unei stabilități microzonale. Rezultatele cercetărilor arheologice dovedesc că în pofida greutăților provocate de migratori, în spațiul Daciei dominantă a fost populația autohtonă, o populație unitară din punct de vedere etno-cultural. Această populație, romanică în secolele IV—VII și vechi românească din secolul VIII încoace, a constituit, deși uneori în condiții vitrege, factorul hotărîtor al proceselor social-economice, al evoluției istorice în ansamblul său.

Bogata documentație arheologică,

dr. Ioan MITREA

(Continuare în pag. 6)

Gazetarul Eminescu despre personalități băcăuane

Ion Ionescu de la Brad

În paginile ziarelor *Curierul de Iași* și *Timpu*, dar și în altele, gazetarul nostru național, Mihail Eminescu, apreciază personalități contemporane lui, dovedind că l-a interesat, că le-a cunoscut realizările și vorbind despre ele „sine ira et studio”, adică nepartinitor. Să pînă lui Eminescu trăiesc și unele personalități din tînuțul băcăuan.

Să ne oprim mai mult la agronomul și pasoptistul *Ion Ionescu de la Brad* (1818—1891). Re Ion Ionescu de la Brad Mihail Eminescu îl întîlnește în sedința Camerei din 27 noiembrie 1890. Ca deputat, Ion Ionescu critica modul defectuos de întocmire a recensămîntului din noiembrie 1890, „o mare eroare” cum îl caracterizează Eminescu. El dovedește că I. Brătianu, ministru de finanțe, e un om de ignoranță aproape fără pereche în toate resorturile. Eminescu e intru totul de acord cu această critică, precizînd că toate elementele unui recensămînt lipsesc.

La 17 septembrie 1881, în ziarul *Timpu*, Mihail Eminescu, în atenția căruia stătea problema manualelor școlare, discută propunerea din ziarul *Pseudo-romanul* (cum numește el *Romanul* lui C. A. Rosetti) de a se prezenta în cărțile de citire și „expuneri scurte și substanțiale asupra agriculturii”, spunînd că un bun manual trebuie să învețe pe copii „a gîndi și a simți românesc” și criticînd limba suită a ziarului și a colaboratorilor săi, care au „pretenții” să-i introducă scrierile lor în cărțile de citire.

Eminescu așază de gazetar limbii române amintite pe „pătrînul Ioan Ionescu” și-l caracterizează drept „om care scrie materiile agricole în limbă bună, pe placul țărănului și al tuturor, om cu condei simpatic”.

Referindu-se la literatura populară la români și recenzînd foaia ilustrată *Globul* (scurtește pe 6 august 1877), Eminescu constată că sînt foarte puțini reprezentanți ai ei. Alături de Pann în Valahia, Vasile Aron și Ioan Barac, în Transilvania, Constantin Negruzzi, Alecsandri, Creangă (în Moldova), îl placează pe Ion Ionescu de la Brad: „Dacă mai adăugăm unele scrieri mai vechi de agronomie ale d-lui Ion Ionescu, cari sînt scrise cu totul în limba și-n maniera de-a gîndi a poporului, am cam mintuit cu literatura populară română”. În diferite pagini Eminescu citează fragmente din scrierile lui Ion Ionescu de la Brad.

La 25 februarie 1881, Eminescu relatează, tot în ziarul *Timpu*, conținutul celor cinci interpellări din Cameră, între care și cea a lui I. Ionescu: „D. I. Ionescu a rugat biroul să pună numaidecît la ordine zîlîi (sic!) proiectul de lege pentru vînzarea domeniilor (sic!) și răscompararea embaucurilor (arendărilor de terenuri pe termen lung). D. prim-ministru se asociază cu cererea d-lui I. Ionescu, deoarece sînt mai multe petiții la minister din partea locuitorilor care ar voi să cumpere locuri și guvernul nu le poate da satisfacere pînă ce nu va fi votat acel proiect de lege. Biroul promite a satisface cererea d-lui Ionescu”.

Costache Negri

Ultimul deceniu al vieții sale, Costache Negri și l-a petrecut retras la Tîrgu Ocna unde moare, la 29 septembrie 1876. În *Curierul de Iași* din 1 și 3 octombrie, 1876, Eminescu realizează un portret excelent al acestei personalități în necrologul închinat cu prielii morții. Iată începutul acestui necrolog:

„Alături în 29 septembrie a încetat din viață unul din cei mai nobili bărbați ai românilor — Constantin Negri”. Gazetarul relevă trăsăturile esențiale ale lui Negri: „cel mai curat patriotism, caracterul cel mai dezinteresat”, „o capacitate intelectuală extraordinară căreia-i datorăm, în bună parte, toate actele mari săvîrșite în istoria modernă a românilor”. Trezind în revistă aceste acte săvîrșite de „cel mai distins diplomat al țării românești”, Eminescu îl caracterizează viața bogată, închinată „întreaga acestui popor, acestei țări”, dar și activitatea scriitoricească. În același timp, *Curierul de Iași* evoca și amintirea domnitorului Grigore Alexandru Ghica Voievod, ucis de turci pentru iubirea sa de țară și în timpul căruia Negri se bucurase de o mare popularitate. Eminescu face legătură între patriotismul acestui domnitor și patriotismul lui Costache Negri. „...aceleia soare care a luminat bustul de marmură al lui Grigorie Vodă au înconjurat cu razele sale fruntea înmărmurită a lui Constantin Negri și mormîntul său, deschis să-l primească” pe unul dintre „cei mai mari, mai iubiti filii ai poporului românesc”... „patriot bun cu inimă dreaptă și fără patimă”.

Prin portretul unui patriot moldovean legat de „îrșușorul ocnai”, în care Negri se simțea liniștit, Eminescu oferă astfel contemporanilor săi „o lecție de demnitate și cinste civică”, afirmînd că „nici un român n-a fost prezentat și venerat ca și dînsul și nici o pierdere nu atinge poporul nostru în mod așa de crud ca pierderea lui Constantin Negri”. Este subliniată și modestia vieții acestuia, „deși avea dreptul la onorile cele mai mari”.

prof. Cedric N. MĂGIRESCU

Al. ZUB

Demnitatea angajării istoricului (II)

— În drumurile mele prin li-brării, observ din cînd în cînd to-muri de istorie a căror vînzare tre-nează. Ulterior unele din ele ajung în bibliotecile publice, dar nici acolo — am constatat — nu sînt solici-tate. O cauză a lipsei lor de a-tracție, a faptului că mesajul lor nu ajunge la cititor ar fi, după mine, stilul — plin de clișee, dificulos — în care sînt redactate. Ce alte in-suficiențe, prejudecăți și obstacole ar trebui eliminate pentru ca lu-crările de acest gen să devină mai incitante, ca impactul lor asupra publicului să fie mai puternic, iar ecoul lor mai durabil?

— Cărțile care zac în librării pot fi „indigeste” și din cauza temati-cii lor prea speciale, a tratării prea tehnice a subiectului. Desigur, nu orice temă e destinată marelui pu-blic și nu ne putem aștepta, nică-ieri, la o recepție totală a istorio-grafiei. În mod normal însă, temele de interes mai larg sau care tre-buie să participe la formarea con-științei civice sînt selectate și pen-tru o tratare mai accesibilă, ceea ce nu vrea să însemne străină de comunicarea unor adevăruri isto-riche. Numai mijloacele diferă, nu și scopul, care trebuie să rămî-nă mereu același: cunoașterea cit mai aproape de adevăr. Există cărți în istoriografia de azi care au fost scrise la cel mai înalt nivel pro-fesional și care au fost „adoptate” pur și simplu de marea public. Tai-na constă, desigur, în talentul au-torilor, în capacitatea lor de a se face înțeleși și de a deveni con-vingători. Scrierile lor intră atunci în zona artei, mult timp repudiată, de profesioniști (ca strugurele din fabulă) și regăsită ca o soluție sal-vatoare. S-a și pus problema dacă nu cumva, urmînd exemplul isto-riilor artelor, istoriografia în genere n-ar trebui să renunțe la a repro-duce pur și simplu lumea pentru a căuta să o reajusteze în chip crea-tor. Avem de-a face, evident, cu o

confuzie de planuri. Acceptînd să-și lărgască audiența, istoria nu-și poate părăsi scopul urmărit, acela de a restabili, în semnificația lor adîncă, suita de evenimente ce pot înlesni înțelegerea lumii de azi. Istoricul nu poate spera să răzbată în conștiința publică decît cu mijloa-cele oricărui scriitor: deplina stă-pînire a limbii, o bună percepție a realului, abilitatea evocării, știința de a ridica edificii stabile. Cînd adevărurile stabilite de N. Iorga nu vor mai prezenta nici un interes, fiind depășite de noile cercetări, scriitorul din el va ști să se instă-pinească asupra spiritelor.

— Am citit, cred, numai în ul-timii cîțiva ani, zeci de articole care poartă în titlul lor celebra expresie „istoria-magistra vitae”. Ce con-ținut, ce valoare mai are această for-mulă în lumea contemporană? Re-prezintă ea și altceva decît un de-zerat? Mai poate, în mod efectiv, istoria modifica atitudinea noastră față de viață? Se mai ține cont de ea cînd se modelează prezentul și se prefigurează viitorul?

— Formula invocată, *istoria-magistra vitae* e numai o latură a tri-pliciului prin care Cicero definea isto-ria, celelalte două privind calita-tea de martor (*testis temporum*) și exigența adevărului (*lux veritatis*). Istoria educă, învață prin exemple, s-a spus, iar discursul lui Bossuet asupra *istoriei universale* avea toc-mai această finalitate: să-l instru-iască pe „delfin” prin evocarea al-tor experiențe. Desigur, azi această pretenție nu se mai bucură de tre-cere. Interesul s-a deplasat spre cu-noaștere și explicare. Dar în mă-

sura înțelegerii, ea înlesnește cu-noașterea unor mecanisme, structuri comportamentale, atitudini menite să formeze, să îndrepte etc. Așadar, nu „exemple”, ca atare interesează, oricît de ingenios restituite, ci o cunoaștere mai profundă ce se constituia pe baza lor, însă dincolo de ele. „Lecția” pe care o furni-zează istoria e de multe feluri și ar fi interesant să se insiste o dată sistematic asupra acestui lucru. Im-portant mi se pare, acum, ceea ce A. Thierry a știut să observe în se-colul trecut, că istoria dă lecții, dar și primește la rîndul ei lecții. Cine o învață? Totul. Istoria se hrănește din totalitatea experienței umane.

— În vechime istoricii se plasau adesea în tagma scepticilor, a pesi-miștilor. Oare nu vorbesc ei despre caducitate, despre dărăpănarea im-periilor și despre zădărnicia finală a majorității străduințelor o-menești? În epoca modernă tonalita-tea lucrărilor s-a schimbat: cei mai mulți dintre ei au devenit pro-motori ai progresului, ai luptelor de eliberare, ai modernizărilor. S-au risipit chiar toate motivele de î-ngrijorare și de melancolie? Putem fi optimiști cu întreaga inimă?

— E greu de acceptat o etichetă, oricare, pentru întreaga breaslă. Ca întotdeauna, coexistă și în acest domeniu spirite marcate de pesi-mism alături de spirite mai puțin sumbre, ca să nu zic jubilate. Ceea ce s-a schimbat, oarecum, e înțele-gerea misiunii istoricului. El nu mai trebuie să propună rețete și nu se așteaptă de la dînsul profeții salutare, infailibile. Rolul său e mai temeinic totodată. El trebuie să ex-plice lucrurile (ce? cum? de ce?)

și explicîndu-le oferă o materie de meditație dintre cele mai fertile. Îndreptățește această materie bună-tatea, calmul, perspectiva optimis-tă? Analizele pe durate mici nu justifică, în genere, optimismul. Pe termen lung, istoria indică totuși o constanță a eforturilor spre mai bine și prin aceasta reconfortează.

— În pofida anumitor vicisitudini — nu e locul aci să insistăm asu-pra lor — vă străduiți să fiți la cu-rent cu tot ce e nou în cercetarea istorică de pretutindeni. Care sînt cele mai recente cuceriri tematicе și metodice ale domeniului? Cîte din ele ar merita să fie însușite și aplicate și la noi?

— Ceva se întîmplă mereu în is-toriografie și ceea ce se întîmplă trebuie să ajungă mai întîi la cu-noștința breslei. Ceea ce pare nou nu e, desigur, întotdeauna nou. Dar unele oferte, mai noi sau mai puțin noi, merită în adevăr a fi cunos-cute și în spațiul nostru. Mă gîndesc la istoria ideilor și mentalităților, la istoria intelectuală, la antropo-logia și demografia istorică, la etno-și psihoistorie, la istoria cantitativă, servită azi de un echipament teh-nic foarte complex, la istoria so-cială în sensul tradiției anglo-sa-xone etc. Unele se cultivă oarecum și la noi, dar nu s-au putut încă infiripa direcții de studiu. Istoria istoriografiei, de care mă ocup și eu, intră în această categorie. S-ar putea aminti și altele. În general aceste direcții pretind o mai mare deschidere, o capacitate sporită de dialog și aceea infuzie filosofică în afara căreia, după opinia lui H. I. Marrou, nimeni n-ar trebui să se apropie de „templul” istoriei. Se vorbește azi și de o „metaistorie”, chiar dacă ironic, alături de altele alte formule cu aer de nouitate. Ele se cuvin luate în seamă, fie și pen-tru a stabili doar relativa lor nou-tate.

— Cunoașteți, desigur, literatura

(Continuare în pag. 5)